

زارۆکنامه ی UN
- مافنامه ی جیهانیی زارۆکان

دهوله تانی یه کگرتوو UN
ئهنجومه نی گشتی
20 ی نوڤه مبهری 1989

پیشه کی

دهوله تانی په یمانبه ست،

که، له بهر رۆشنایی پرنسیپه کانی «به یاننامه ی دهوله تانی یه کگرتوو»، بییان وایه سه لماندنی باوه ری سهروه ری په سه ن لای هه موو ئه ندامانی مرۆفایه تی و باوه ری ئه وه ی مافی هه ر هه موو یه کسانه و ده ست تیوه ردان هه ل ناگریت، بنه مایه بو ئازادی، دادپهروه ری و ئاشتی له جیهاندا،

ره چاوی ده گرن که، گهلانی دهوله تانی یه کگرتوو UN، له «به یاننامه» که یانهدا، دووپاتی ده که نه وه که باوه ریان هه یه به مافه بنگه یه کانی مرۆفایه تی و به سهروه ری و ریزی تاکه که س و برپاره کارناسانی بکه ن هه م بو گه شان ه وه ی جفاکی و هه م بو سه رخستنی ئاستی گوزه ران به ئازادییه کی زیاتره وه،

دهیسه لمینن که، سازمانی دهوله تانی یه کگرتوو UN، هه م له «مافنامه ی مرۆف» («جاری گهردوونی مافی مرۆف») و هه م له «په یماننامه ی نیودهوله تی ده رباره ی مافی مرۆف» - دا، به یانی کردوو و هاو رایه له سه ر ئه وه ی هه موو ئه و ئازادی و مافانه ی باسیان له ویدا هاتوو به هه موو مرۆفیک ره وایه، بی هه یج جو ره جیاوازییه ک، وه ک ره گه ز، ره نگ، زایه ند، زمان، دین، بیرو رای سیاسی یان هه ر بابه تیکی دیکه، بنه چه ی نه ته وه یی و جفاکی، سامان، بنه مال ه یان هه ر پیگه یه ک.

جه خت ده که ن له سه ر ئه وه ی، سازمانی دهوله تانی یه کگرتوو UN، له «مافنامه ی مرۆف» - دا بانگی داوه که زارۆک مافی هه یه له سه ر په رشتی و هاریکاریی تایبه تدا.

باوه ریان هه یه به وه ی خیزان - که پۆلیکی بنگه یی جفا ته و زینگه یه کی سه روشتییه بو گه شه کردن و خو ش گوزه رانیی هه موو ئه ندامانی و به تایبه تی زارۆک - ده بیته پاراستن و هاریکاریی پیو یستی بو ته رخان بگریت بو ئه وه ی بهر پر سایه تی ته و او ی خو ی له جفا تدا ببینیته.

دهیسه لمینن که زارۆک، بو گه شه کردنی ته و او و هاو ئاههنگی که سایه تی خو ی، له زینگه ی خیزاندا، پیو یستی به که ژیک ی شاد، پر خو شه و یستی و ده رک کردن هه یه.

بروایان وایه که ده بیټ زارۆک ته و او ئاماده بکریت بۆ ژيانیکی سهر به خوی ناو کۆمه لگه و له بهر رۆشنايي ئه و بیره و کانه ی ناو «به یاننامه ی ده وله تانی یه کگرتوو» بار بهینرین، به تایبه تی بیرۆکه گه لی ئاشتی، سهروه ری، سنگفه وانی، ئازادی، به کسانی و هاریکاری.

ره چاوی ده گرن که، پیداو یستی سهر به رشتیه کی تایبه تی زارۆک جیگیره، هه م له «به یاننامه ی زنیف - ده رباره ی مافی زارۆک» ی سالی 1924 - دا و هه م له «به یاننامه ی مافی زارۆک» - دا که 20 ی نۆقه مبه ری 1959 له لایه ن ئه نجومه نی گشتیه وه بریاری درا. پاشان ئه م پیداو یستییه سه لمیندرا له «مافنامه ی مرۆف» و له «په یماننامه ی نیوده وله تی ده رباره ی مافگه لی مه دهنی و سیاسی» (به تایبه تی له به ندی 23 و 24 دا) و له «په یماننامه ی نیوده وله تی ده رباره ی مافگه لی ئابووری، جفاکی و فره ههنگی» (به تایبه تی له به ندی 10 دا) و ههروه ها له ریتنامه و ئامرازه کانی کۆمه له ی په یوه نیدیداره کان و سازمانه نیوده وله تییه کانی کار بۆ خوشگوزهرانی زارۆک ده که ن.

ره چاوی ده گرن که، ههروه ک له «به یاننامه ی مافی زارۆک» دا هاتوو: «زارۆک، به هوی کالیی له شه کی و هۆشه کییه وه پیوستی به سه ره رشتی و پاراستنی تایبه ت هه یه که داوای په رژی نی قانونی ده کات، هه م پیش، هه م پاش زان».

جه خت ده که ن له سه ر ئه و په یماننامه ی باس له پرنسیپه جفاکی و مافه کییه کان ده که ن که ده رباره ی سه ره رشتی و پاراستنی زارۆکن. به تایبه تی ئه وانه ی سه ره به دۆزی جینشین و ته به نینی زارۆکن، له هه ردوو بواری میلی و نیوده وله تیدا، ریساهه لی سازمانی ده وله تانی یه کگرتوو UN ده رباره ی ئاستی هه ره ژیری داد په روه ری له مه سه له ی تاوانی لاوان (ریساهه لی په کین)، ههروه ها ئه و په یماننامه ی ده رباره ی پاراستنی ژن و زارۆکن کاتی ته نگانه و نا کۆکی چه کدارانه.

ده یسه لمینن که، له هه موو وه لاتانی جیهاندا، زارۆک هه ن له بارودۆخیکی فره سه ختا ده ژین و ئه مانه ش پیوستیان به ئاگا لی بوونی تایبه ت هه یه.

گرنگی ده دن به وه ی هه ر میلیه تیک نه ریت و به های فره ههنگی خوی هه یه بۆ پاراستن و گه شه ی هاوئا هه نگانه ی زارۆک.

ده یسه لمینن که، گرنگه هاریکاری نیوده وله تی هه بیټ بۆ پیشخستنی گوزهرانی زارۆک له هه ر وه لاتیک، به تایبه تی له وه لاتانی فراژی.

رېک کهوتن له سه ر ئه وه ی:

بهندی 1

لهم مافنامه یه دا، مه بهست له زارۆک هه موو مرۆڤیکه ته مه نی ژیر هه ژده سال بیت، مه گهر ئه و قانونه ی ده یگر ته وه ته مه نیکه زووتر بۆ ریسکان دابنیت.

بهندی 2

1- ده وله تانی په یمان بهست ریزی مافه کانی ئه م په یمانانه ده گرن و دهسته به ریان ده که ن بۆ ههر زارۆکیکی ناوچه ی دهسه لاتێ قانونی خویان بی هیچ جۆره هه لاوار دینیک، ههر چیه ک بیت ره گه ز، رهنگ، زایه ند، زمان، دین، بیرو رای سیاسی یان ههر دیدیکی دی، بنه چه ی میلی، نه ته وه یی و جفاکی، سامان، هاندیکا پ، بنه ماله یان ههر پینگه یه کی دیکه ی زارۆکه که، دایکوباوک یا سه ره پرشتی زارۆک.

2- ده وله تانی په یمان بهست هه موو هه نگاویکی پنیوست ده نین بۆ دهسته به رکردنی پاراستنی زارۆک به رانه به هه موو جۆره هه لاواردن و سزا دانیک که په یوه ندی به پینگه، چالاکی، بیرو را ده برین و بروای دایکوباوک، سه ره پرشت یان ئه ندامیکه خیزانه که یه وه، هه بیت.

بهندی 3

1- له هه موو هه لویتستیکدا که په یوه ندی به زارۆکه وه هه بیت، له ههر مه لبه ندیکه جفاکی خۆشگوزهران بیت، چ که سه کی چ ده وله تی، دادگه، فه رمانگه ی به رپۆه به رایه تی یان بنگه ی قانونرێژ بیت، ده بیت به رژه وه ندی زارۆک له پله ی یه که مدا بی.

2- ده وله تانی په یمان بهست په یمان ده دن هه موو سه ره پرشتی و پاراستنیکه پنیوست بۆ خۆشگوزهرانی زارۆک ته رخان بکه ن، به ره چا وگرتنی ئه و ماف و ئه رکانه ی په یدا ده بن بۆ دایکوباوک، که سی سه ره پرشت یان ئه وانه ی به رپرسایه تی قانونیان هه یه به رانه به زارۆکه که و بۆ ئه م مه به سه شه هه موو هه نگاویکی پنیوستی قانونی و ربه ری ده نین.

3- ده وله تانی په یمان بهست په یمان ده دن که هه موو بنگه، مه لبه ند و فه رمانگه یه کی به رپرس له پاراستن و سه ره پرشتی زارۆک، په ره وی ئه و ریساکه له ده که ن که بنگه ی ده وله تی دا پرشتوون، به تایبه تی له بواری ئاسووده یی، ته ندروستی، ژماره ی کارمه ندان، ژیهاتی و ههروه ها چاودیری پسیورانه.

بهندی 4

ده وله تانی په یمان بهست هه موو هه نگاویکی پنیوستی قانونی، ربه ری و هی دیکه ده نین بۆ جیه جیکردنی ئه و مافانه ی له م مافنامه یه دا هاتوون. ده رباره ی مافگه لی ئابووری، جفاکی و فه ره هنگی ده بیت ده وله تانی په یمان بهست، هه تا ئه وه پری توانا کاری بۆ بکه ن، گه ر پنیوستیش بوو هه ولی هاریکاری نیوده وله تی بدن.

بهندی 5

دهوله تانی پهیمانبهست دهییت ریزیان هه بییت بۆ بهرپر سایه تی و ماف و ئه رکه کانی دایکوباوک یان، ئه گه ر وهها باو بییت، ئه ندامانی خیزانی گه وره تر یان جقات به بیی نه ری تی ناوچه که، یان که سی سه رپه رشت یان ئه وانهی بهرپر سایه تی قانونیان هه یه به رانه ر زارۆکه که، که به شینوه یه کی گونجاو له گه ل فراژووتنی به رده وامی توانای زارۆکه که، رینویتی و ئامۆژگاری هه موار بدهن به زارۆک له پیاده کردنی مافه کانی ئه م مافنامه به دا.

بهندی 6

- 1- دهوله تانی پهیمانبهست دهیسه لمینن که زارۆک مافیکی خۆرسکی هه یه که بزێ.
- 2- دهوله تانی پهیمانبهست دهییت، هه تا ئه وپه ری توانایان، ژیان و فراژووتنی زارۆک دهسته بهر بکه ن.

بهندی 7

- 1- زارۆک، دهسته جی پاش زانی، دهییت ناو نووس بکری و هه ر له کاتی زانیه وه مافی ئه وه ی هه یه بیته خاوه ن ناو، بیته هاو زید و، ئه وه نده ی له توانادا بییت، ده رفه تی هه بییت بزانی دایکوباوک کین و له لایه ن ئه وانه وه سه رپه رشتی بکریت.
- 2- دهوله تانی پهیمانبهست دهییت جیبه جیکردنی ئه م مافانه دهسته بهر بکه ن له ده ستووری میلی و هه ر په یمانیکی نیوده وله تی له م بواره دا به ستوویانه، به تایبه تی له دۆخیکدا که نه بوونی ئه م هه نگاوانه بینه مایه ی بیده وله تبوونی زارۆک.

بهندی 8

- 1- دهوله تانی پهیمانبهست په یمان ددهن ریزگی ب ن له مافی زارۆک له پاراستنی ناسنامه ی خۆی، که هاو زیده تی، ناو، پیوه ندی خیزانه کی ده گریته وه به وه ی به قانون جیگی بییت و هیج ده ست تیوه ردانیکی ناقانونی تیدا نه کری.
- 2- گه ر زارۆکیک ناره وایانه به شیک یان سه رله به ری ریشاله کانی ناسنامه که ی لی زهوت کرا ئه وا دهوله تانی پهیمانبهست هاریکاری و پاراستنی له بار پیشکesh ده که ن بۆ ئه وه ی زوو ناسنامه که ی زارۆک جیگی بیته وه.

بهندی 9

- 1- دهوله تانی پهیمانبهست دهبنه دهسته بهر له وه دا که، دژ به خواستی دایکوباوک، زارۆک له دایکوباوک جودا نه کریته وه مه گه ر بریاری دهزگه ی پسپۆری وه های له سه ر بییت که له ژیر چاودیری قانونیدان، ئه ویش به مه رجیک قانونی هه موار و ریازی هه موار ئه م جودا بوونه وه یه به بهرژه وه ندی زارۆکه که بزانییت. دۆخی وهها هه یه بریاری له و بابه ته ی تیدا پیویسته، وه ک ئه وه ی دایکوباوک ده ستدریزی یان به دهه لویستی به رانه ر زارۆکه که بکه ن، یاخود دایکوباوک له یه ک جودا بن و نشیمه نی زارۆکه که پیویستی به بریار هه بییت.
- 2- له پرۆسه یه کی سه ربه خالی یه که می ئه م بنده بییت، دهییت ده رفه ت بدرییت به هه موو لایه نیکی په یوه ندیدار به شداری پرۆسه که بکات و بیرورای خۆی روون بکاته وه.

3- دهولەتانی پەیمانەست ڕیزی مافی ئەو زارۆکە دەگرن کە لە دایکوباوکی یان لە یەکیکیان جیاوو بیتەوه لەو هەدا کە ماوه ماوه و بەردەوام پەیوهندیی کەسەکی و دانوستانی راستەوخۆی لەگەڵ هەم دایک و هەم باوکیدا هەبیت، مەگەر ئەم کارە دژ بە بەرژەوهندیی زارۆکە کە بێ.

4- ئەگەر ئەم جودابوونەوهیە دەرئەنجامی کاریک بیت دەولەتی پەیمانەست دەست پێشخەری بیت - بۆ نمونە، دەستبەسەر داگرتن، زیندانیکردن، دەولەتەدەرکردن یان مردن (هەر مردنیک بیت لە کاتی دەستبەسەرگرتندا، هۆبە کە ی هەرچییە ک بیت) - بەرانبەر دایک، باوک یان هەردووکیان یان زارۆکە کە خۆی بیت، ئەوا دەولەتی پەیمانەست گەر داوای لی بکری دەبیت زانیاری سوودبەخش دەربارە ی شویتنی ئەندامە ونبوووە کە ی (یان ئەندامانی ونبوو ی) خیزانە کە، لە کاتی پێوستدا بداتە دایکوباوک، زارۆک - یان ئەگەر پێوست بیت - هەر ئەندامیکی دیکە ی خیزانە کە، بە مەرجیک دانی ئەو جۆرە زانیاریانە دژی بەرژەوهندیی زارۆکە کە نەبیت. دەولەتانی پەیمانەست ئەو هەش دەستبەر دەکەن کە داواکردنی ئەم جۆرە زانیاریانە خۆی لە خۆیدا هیچ ئاکامیکی زیانبەخشی نەبیت بۆ کەس (یان کەسانی) پەیوهندیدار.

بەندی 10

1- هاوڕی لەگەڵ ئەو ئەرکە ی خالی یە کە می بەندی نۆیەم دەیخاتە ئەستۆی دەولەتانی پەیمانەست، دەبیت داواکاری سەفەری زارۆک یان دایکوباوکی زارۆک بۆ ناو یان بۆ دەرەوی دەولەتی پەیمانەست، بە مەبەستی یە کگرتنەوهی خیزان، لەلایەن دەولەتی پەیمانەستەوه بە شیوهیەکی ئایانە (پۆزەتیف)، خیرا و مرۆفدۆستانە چاره بکریت. لەو هەش بترازیت، دەبیت، دەولەتی پەیمانەست دەستبەری بکات کە رەپیش خستنی داواکاری ئەوتۆ ئەنجامی نایانە (ئینگەتیف) بۆ داواکار و ئەندامانی خیزانە کە ی داواکار نەبێ.

2- زارۆکیک دایکوباوکی لە دوو دەولەتی جودان بن، مەگەر دۆخیکی ریزپەر بیت، دەنا مافی ئەوهی هەیه ماوه ماوه و بەردەوام پەیوهندیی کەسەکی و دانوستانی راستەوخۆی بە هەم دایک و هەم باوکییهوه هەبیت. دەولەتانی پەیمانەست بۆ ئەم مەبەستە و هاوڕی لەگەڵ ئەو ئەرکە ی خالی یە کە می بەندی نۆیەم دەیخاتە ئەستۆیان، دەبیت ریزیان هەبیت بۆ داوای زارۆک و دایکوباوک لە دەرچوون لە هەر وەلاتیک بیت، بە وەلاتە کە ی خوشیانەوه و سەفەری ناو وەلاتە کە ی خوشیان بکەن. مافی لە وەلات دەرچوون سەرفرووی تەنها ئەو جۆرە فەرمانانەیه کە قانون بیان سەپینێ و پێوست بن بۆ پاراستنی ئەمنیەتی دەولەت، شیرازە ی گشتی **ordre public** و تەندروستی و نەریتی میلی یان ماف و ئازادیی کەسانی دیکە و هەروەها ریک بن لەگەڵ مافگەلی دیکە ی ناو ئەم مافنامەیه.

بهندی 11

- 1- دهولته تانی پهیمان بهست دهییت کار بکهن بۆ رینگرتن له فراندن و گل دانوهی نارهبایانهی زارۆک، بۆ یان له وهلاتیکی دیکه.
- 2- بۆ گهیهشتن بهم مه بهسته دهییت، دهولته تانی پهیمان بهست، رې خوش بکهن بۆ بهستنی پهیمانی دوولایه نه و فره لایه نه یان بچنه ریزی رینکه وتنامه ی ئاماده وه.

بهندی 12

- 1- دهولته تانی پهیمان بهست دهینه دهسته بهری ئه وهی گهر زارۆک گه یشته بارینک بیروباوه ری خوی هه بییت، مافی هه بییت ئازادانه بۆ چوونی خوی دهربرې دهرباره ی ههر باسینک بییت په یوه ندی به زارۆکه وه هه بییت، له وه شدا، به ره چاوگرتنی ته مه ن و په ی رسانی زارۆکه که، بۆ چوونه کانی به هه ند بگیرین.
- 2- بۆ ئهم مه بهسته دهییت، له هه موو دۆزینکی سه ر به زارۆک له دادگه و بنگه ی ریه ریدا، دهره تی تاییه ت بۆ زارۆک ته رخا ن بکری که لپی بیستریت، راسته وخو یان له رپی نوینه ریکه وه یان بنگه یه کی گونجا وه وه، به شیوه یه کی ریک بییت له گه ل ریساهه لی پرۆسه کاریی ناو ده ستووری میلی.

بهندی 13

- 1- زارۆک مافی ئازادی دهربرینی هه یه. ئهم مافه ئه وه ده گریته وه که زارۆک، ره ها له سنووری ده ولته تی، ئازاده له لیگه ران و دۆزینه وه و بلاو کردنه وه ی هه موو جو ره زانیاری و بۆ چوونیک، به گوتن، به نووسین و به چاپکردن، به شیوه یه کی هونه رکارانه یان ههر شیوه یه کی دیکه زارۆکه که لای باشبییت.
- 2- پیاده کردنی ئهم مافه ده شی سه رفرووی چه ند سنووربه ندیه ک بییت، به لام ته نها ئه وانهی له ده ستووردا نووسراون و پیویستن بۆ:
  - a. ریزگرتن له ماف و ناوبانگی خه لکی دیکه
  - b. پاراستنی ئه منیه تی میلی، شیرازه ی گشتی ordre public، ته ندروستی و نه ریتی میلی.

بهندی 14

- 1- دهولته تانی پهیمان بهست ریز ده گرن له ئازادی بیرورا، ویزدان و دینی زارۆک.
- 2- دهولته تانی پهیمان بهست دهییت ریزیان هه بییت بۆ ماف و ئه رکه کانی دایکوباوک یان، ئه گهر هه بییت، سه ره رشت، که به شیوه یه کی گونجاو له گه ل فراژووتنی به رده وامی زارۆکه که، ریتویتی و ئاموژگاریی زارۆک بکهن له پیاده کردنی ئهم مافه دا.

3- ئازادىي پەيرەويکردنى دىن يان باوەرې خو سەرفرووی تەنھا ئەو جۆرە سنووربەندییە دەبن کە قانون بیان سەپینی و پيوست بن بو پاراستنی ئەمان، شیرازە، تەندروستی گشتی و نەریتی میلی یان ماف و ئازادىي کەسانی دیکە.

بەندی 15

1- دەولەتانی پەیمانەست دەیسەلمینن کە زارۆک مافی ئازادىي سازکردنی کۆمەلە و ئازادىي جفینی ئاشتییانەى هەیه.

2- پیاوەکردنی ئەو مافانە ناییت سەرفرووی هیچ سنووربەندییە کى دیکە بیت جگە لەوانەى دەستوور دەیان سەپینی و پيوستن لە کۆمەلگەى دیمۆکراتدا، بە رەچاوگرتنی پاراستنی ئەمنییەتی میلی و ئەمنییەتی گشتی، شیرازەى گشتی ordre public بو پاراستنی تەندروستی گشتی و نەریتی میلی و ماف و ئازادىي کەسانی دیکە.

بەندی 16

1- ناییت کاروباری هیچ زارۆکىک دووچارى دەست تێوەردانی ئارەزوومەندانە و ناقانونی بیت، چ بواری شەخسى و خیزان بیت، چ مال و پيوەندی بیت، هەروەها ناییت هیرشی ناقانونی بکریتە سەر شەرەف و ناوبانگی.

2- زارۆک مافی ئەوێ هەیه قانون بیپاریزی لە دەست تێوەردان و هیرشی لەم بابەتە.

بەندی 17

دەولەتانی پەیمانەست دەیسەلمینن کە ماسمیدیا ئەرکىکی گرنگی لە ئەستۆیە و دەبنە دەستەبەرى راگەیشتنی زارۆک بە زانیاری و کەرەستە لە سەرچاوەى هەمەجۆرى میلی و نیودەولەتییهوه، بەتایبەتی ئەوێ رى هەموار دەکات بو گەشەى جفاکى، روحى و ئاکارەکى زارۆک و هەروەها تەندروستی هۆشەکى و لەشەکیان. دەولەتانی پەیمانەست بو ئەم مەبەستە دەبى:

- a. ماسمیدیا هان بەدن بو بلاوکردنەوێ زانیاری و کەرەستەى وەها کە سوودی جفاکى و فەرەهەنگیان بو زارۆک هەبیت و بگونجین لەگەل پەيامی بەندی 29.
- b. بینه هاندەرى هاکارى نیودەولەتی لە بواری بەرەم هینان، گۆرینەوه و بلاوکردنەوێ زانیاری و کەرەستەى لەو بابەتە، لە سەرچاوەى فەرەهەنگى هەمەجۆرى میلی و نیودەولەتییهوه.
- c. بینه هاندەرى بلاوکردنەوێ کتیبى زارۆکان.
- d. ماسمیدیا هان بەدن بەتایبەتی رەچاوی پیداوېستى زمان بکەن لای زارۆکى گەلانى کەمايەتی و بەرايى ناوچەکە.
- e. بینه هاندەرى پېشخستنى رینوتى بو پاراستنى زارۆک لە زانیاری و کەرەستەى وەها کە زیان بەخش بیت بو خۆشگوزەرانى ئەو زارۆکە، ئەمەش بە رەچاوگرتنى برپارەکانى بەندی 13 و 18.

1- دهولته تانی په یمانبهست تهو په پری ههول دهدهن بو دهسته بهر کردنی سه لماندنی پرنسیپی تهوهی هه م دایک و هه م باوک هاوبهش بهر پرسی له بواری بار هینان و گه شه کردنی زاروکدا. دایکوباوک، یان گه رهه بوو سه ره پهرشت، بهر پرسیایه تی په که می هه په له بواری بار هینان و گه شه کردنی زاروکدا. ده بیته بهر ژه وهندی زاروک، لای تهوان، پله ی په که می هه بی.

2- به مه بهستی ره خساندنی ده رفهت بو مافه کانی ئەم مافنامه یه و مسوگه ر کردنیان ده بیته دهولته تانی په یمانبهست هاریکارییه کی گونجاوی دایکوباوک و سه ره پهرشت بکه ن له وهدا که بهر پرسیایه تی خو یان له بواری بار هینان و گه شه کردنی زاروکدا جیه جی بکه ن. ههروه ها ده بیته بینه دهسته بهری پیشخستنی بنگه، داموده زگه و خزمه تگوزاری بواری چاودیری زاروک.

3- دهولته تانی په یمانبهست تهو په پری ههول دهدهن بو دهسته بهر کردنی مافی سوودمه ند بوون له بنگه و خزمه تگوزاری چاودیری زاروکان - بو تهو زاروکانه ی مافیان لئ هه بیته و دایکوباویان رۆژانه له کاربن.

1- دهولته تانی په یمانبهست هه موو کارنکی گونجاوی ده ستووری، ریه ری، جفاکی و فیرکاری ده که ن بو پاراستنی زاروک، کاتیک زاروک لای دایکوباوکییه تی یان لای په کینکیانه یان لای سه ره پهرشته یان لای هه ره که سیکی دیکه یه، له هه موو جو ره په لاماردانی دهروونی و له شی، دهست دریزی و بریندار کرد، فه راموشی و خه مساردی، به دکاری و به دره فتاری، به په لاماردانی سیکسیشه وه.

2- ئەم ههنگاوانه ی پاراستن ده بیته، به شیوه یه کی گونجاو، تهوهش بگریته وه که هه م ریازی کاریگه ره بیته بو دارشتنی بهرنامه ی جفاکی تهوتو یارمه تی پنیوست بدات به زاروک که و که سانی سه ره پهرشتی زاروک که، هه م شیوه ی تازه داریزی بو پیش پیگرتن، دیاریکردن، راپورتاندن، ئاراسته کردن، لیکۆلینه وه، چاره کردن و به دوا دا چوونی دوخی به دکاری بهرانبه ر زاروک له و بابته انه ی له سه ره وه باس کران و گه ره پیوستیش بکات، دهست تیوهردانی قانوونیش.

1- تهو زاروک هه ی به شیوه یه کی کانی یان هه میشه یی ژینگه ی خیزانی خو ی لئ زهوت ده کریت، یان له پیناوی بهر ژه وهندی خویدا ری پی نادرئ له و ژینگه یه دا بمینیت، مافی هه په له لایه ن دهولته وهه پاراستنی تایه تی هه بیته و کۆمهک بکریت.

2- دهولته تانی په یمانبهست، هاوتاههنگ له گه ل ده ستووری میلی خو یاندا، ده بیته سه ره پهرشتیه کی به دیل بو تهو جو ره زاروکانه، دابین بکه ن.

3- ئەم جۆره سەرپەرشتییە دەشییت، بۆ نمونە، جینشینکردن بیت لای خیزانی سەرپەرشت، کەفالهتی ئیسلامەتی بیت، تەبەننی بیت، یان جینشینکردن بیت لە بنگەیهکی هەموار بۆ سەرپەرشتیی زارۆک. لە هەلسەنگاندنی ئەم بەدیلانەدا دەبیت مەسەلەیی خواستی بەردەوامبوونی بار هیتان، پاشخانی نەتەوهیی، دینی و فەرھەنگی و زمانی زارۆک، رەچاو بگیریین.

بەندی 21

- لە ناو دەولەتانی پەیمانەستدا، ئەوانەیی تەبەننی دەسەلمینن یان ریتی پێ دەدەن، دەبیت دەستەبەری بکەن کە بە پلەیی یەکەم بەرزەوهندی زارۆک رەچاو بگیری و دەبی:
- دەستەبەری بکەن کە تەبەننی تەنھا لەلایەن فەرمانگەیی پسرۆرەوه پەسەند دەکریت، کە هاوئاھەنگ لەگەڵ قانونی گونجاو و پرۆسەکاری گونجاو و لەسەر بناخەیی زانیاری لەبار و باوەرپیکراو بریاری سەلماندنی تەبەننیە کە دەدات، ئەویش بە رەچاوگرتنی پینگەیی زارۆکە کە بەرانبەر دایکوباکی، خزمان و کەسانی سەرپەرشت، ئەگەر پنیوستیش بیت، رەزامەندی کەسانی پەيوەندیار وەرگیری دەرباری ئەم تەبەننیە لەسەر بناخەیی راپۆزیککی پینان کراوه.
  - بیسەلمینن کە تەبەننی نیودەولەتی دەشی بیته شیوہەکی دیکەیی سەرپەرشتیی زارۆک ئەگەر نەکریت زارۆکە کە جینشین بکری لای خیزانیککی سەرپەرشت یان نەکریت لە ناو وەلاتە کەدا تەبەننی بکری یان بە شیوہەکی گونجاو سەرپەرشتی بکری.
  - دەستەبەری بکەن کە ئەو زارۆکەیی دەدریتە تەبەننی نیودەولەتی هەمان گەرەنتی و نۆرمی تەبەننی میلی دەبیت.
  - هەموو کاریک بکری بۆ ئەوہی لە باری تەبەننی نیودەولەتییدا دەستەبەر بکری کە جینشینکردنی زارۆکە کە نەبیتە مایەیی سوودیککی ئابووری نارەوا بۆ کەسانی بەشدار لەم کارەدا.
  - دەرفەت برەخسینری بۆ ئامانجەکانی ئەم بەندە، ئەوہندی بکری، بەوہی پیمان و هاریکاری دوولایەنە و فرەلایەنە ببەستریت بە مەبەستی دەستەبەرکردنی ئەوہی دامەزراندنی زارۆک لە وەلاتیککی دیکە لەلایەن بنگە و دامودەزگەیی پسرۆرەوه بی.

بەندی 22

- دەولەتانی پەیمانەست دەبیت کاری گونجاو بکەن بۆ دەستەبەرکردنی ئەوہی کە زارۆک داوای ستاتووی پەنابەری دەکات، یان بەپیتی قانونی میلی و نیودەولەتی لەبار و پرۆسەکاری لەبار، بە پەنابەر دادەنریت، چ بە تەنھا هاتبیت چ لەتەک دایکوباکی یان هەرکەسیکی دیکە، پاراستنی لەباری بۆ تەرخان بکری و کۆمەکی مرۆفدۆستانە بکری بە سوودمەندیبوون لەو مافگەلانەیی لەم مافنامەیدا هاتوون، یان لە بەلگەنامەیی نیودەولەتی دیکەدا کە دەربارەیی مافی مرۆف و مافی مرۆفدۆستانە بن و دەولەتانی ناوبراو پەیرەوی بن.
- بۆ ئەم مەبەستەش، دەولەتانی پەیمانەست، بە شیوہەکی لایان باش بیت، هاوکار دەبن لە هەموو چالاکیەکی لەلایەن سازمانی دەولەتانی یەگرتوو UN، سازمانی دیکەیی «نیوان - دەولەتی» یان سازمانی نادەولەتی، کە هاوکار بیت لەگەڵ سازمانی دەولەتانی یەگرتوودا، بۆ پاراستن و کۆمەککردنی زارۆکی وەها و بۆ گەران بە

دوای دایکوباوک و ئەندامانی دیکه‌ی خیزانی زارۆکی په‌نا‌به‌ر به مه‌به‌ستی په‌یدا‌کردنی زانیاری پێویست بۆ په‌ک‌گرتنه‌وه‌ی زارۆکه‌که و خیزانه‌که‌ی. له‌ بارێکدا دایکوباوک و ئەندامانی دیکه‌ی خیزان نه‌دۆزێنه‌وه، زارۆکه‌که، هاوئا‌هه‌نگ له‌گه‌ڵ ئەم مافنامه‌یه‌دا، هه‌مان پاراستنی ده‌دریتی که ده‌دری به‌ زارۆکیکی دیکه‌ی به‌ شپۆه‌به‌کی کاتی یان هه‌میشه‌یی، له‌به‌ر هه‌ر هۆیه‌ک بێت، ژینگه‌ی خیزانیی خۆی لی زه‌وت کرابێت.

به‌ندی 23

- 1- ده‌وله‌تانی په‌یمان‌به‌ست ده‌یسه‌لمینن که زارۆکیک هاندیکاپی له‌شه‌کی یان هۆشه‌کی هه‌بێت ده‌بێت ده‌رفه‌تی ژيانیکی رێزدارانه و ته‌واوی بۆ بره‌خسی له‌ بارودۆخیکدا که ده‌بێته ده‌سته‌به‌ری ریزگرتن و گه‌شه ده‌دات به‌ باوه‌رپه‌خۆبوون و رێ خۆش ده‌کات بۆ به‌شداربوونیکي چالاکانه له‌ کۆمه‌لگه‌دا.
- 2- ده‌وله‌تانی په‌یمان‌به‌ست ده‌یسه‌لمینن که زارۆکی هاندیکاپ خاوه‌نی مافه‌ له‌وه‌ی سه‌ره‌به‌رشتی تابه‌تی پێویسته و ده‌بێت، له‌ چوارچێوه‌ی توانادا، بېته هاندەر و ده‌سته‌به‌ری ئه‌وه‌ی زارۆکی مافدار و که‌سانی به‌رپرس له‌ سه‌ره‌به‌رشتیکردنی، ئەو کۆمه‌که‌یان پێ بکری که داوايان کردووه و گونجاوه به‌ ره‌چاوگرتنی بارودۆخی زارۆکه‌که و بارودۆخی دایکوباوک یان که‌سانی سه‌ره‌به‌رشتی زارۆک.
- 3- به‌ ره‌چاوکردنی پێداوێستی تابه‌تی زارۆکی هاندیکاپ ده‌بێت ئەو کۆمه‌که‌ی خالی دووه‌می ئەم به‌نده‌ باسی ده‌کات، ئەگه‌ر بکریت، بیه‌رانه‌ر بێت، به‌ ره‌چاوگرتنی سامانی ئابووری دایکوباوک یان سامانی ئابووری که‌سانی سه‌ره‌به‌رشتی زارۆک، ئەمه‌ش به‌ مه‌به‌ستی ده‌سته‌به‌رکردنی سه‌رچاوه‌ی کاریگه‌ر بۆ راگه‌یشتن به‌ خویندن و راهێنان، خزمه‌تگوزاری ته‌ندروستی و بووژاندنه‌وه و ئاماده‌کاری بۆ کارکردن و ده‌رفه‌تی گه‌شانه‌وه به‌ مه‌به‌ستی ره‌خساندنێ باشتري ده‌رفه‌ت بۆ گونجان له‌ کۆمه‌لگه‌دا و بۆ گه‌شه‌کردنی که‌سه‌کی، به‌ گه‌شه‌کردنی فه‌ره‌ه‌نگی و روحيه‌وه.
- 4- ده‌وله‌تانی په‌یمان‌به‌ست به‌ رۆحیکي هاریکاری نێوده‌وله‌تیانه ده‌رفه‌ت خۆش ده‌که‌ن بۆ گۆرینه‌وه‌ی زانیاری ده‌رباره‌ی چاره‌ی پێشپێگيري ته‌ندروستیانه و ده‌رمانکاری و چاره‌ی ده‌روونی و کارکرده‌کی زارۆکانی هاندیکاپ، هه‌روه‌ها په‌یدا‌کردن و بلا‌و‌کردنه‌وه‌ی زانیاری ده‌رباره‌ی رێبازی بووژاندنه‌وه، خویندن و فیکاری پێشه‌یی، به‌ مه‌به‌سه‌تی ده‌رفه‌ت دان به‌ ده‌وله‌تانی په‌یمان‌به‌ست بۆ زیاد‌کردنی توانا و زانیی خۆیان و فره‌واندنێ شاره‌زاییان له‌و بو‌ارانه‌دا. لێره‌شدا پێداوێستی‌ه‌کانی وه‌لاتانی فراژی به‌تایبه‌تی ره‌چاو ده‌گیرن.

به‌ندی 24

- 1- ده‌وله‌تانی په‌یمان‌به‌ست ده‌یسه‌لمینن که زارۆک مافی هه‌یه له‌ گه‌یشتن به‌ باشتري ئاستی مومکینی ته‌ندروستی و مافی هه‌یه سوودمه‌ند بێت له‌ خزمه‌تگوزاری نه‌خۆشی و بووژاندنه‌وه. ده‌وله‌تانی په‌یمان‌به‌ست ده‌بێت هه‌ول بده‌ن ده‌سته‌به‌ری بکه‌ن که هه‌یج زارۆکیک ئەم مافی راگه‌یشتنه‌ی به‌ خزمه‌تگوزاری نه‌خۆشی و ته‌ندروستی‌ه‌ی لی زه‌وت نه‌کری.

2- دهولته تانی په یمانبهست دهییت ههول بدن که ئەم مافه به تهواوی پیاده بیته و دهییت به تاییه تی کاری گونجاو بکهن بۆ:

- a. که مکردنه وهی مردنی زارۆک و شیره خۆره.
- b. دهسته بهرکردنی ئەوهی هه موو زارۆکیک خزمه تگوزاری نه خۆشی و تهندروستی پیوستی بهر بکهوی و سهنگی تاییهت بدری به خزمه تگوزاری تهندروستی سه ره تایی.
- c. بهرهنگار بوونه وهی نه خۆشی و که مخۆراکی، لیره شدا جیی ئەو کارانه دهیته وه که ده که ونه چوار چیوهی خزمه تگوزاری تهندروستی سه ره تاییه وه، ئەوهش بۆ نموونه له ریی سوود وهرگرتن له ته کنیکی نزیکه دهست و ، به ئەندازهی پیوست، تهرخانکردنی خۆراکی سوود به خش و ئاوی خواردنه وهی پاک له ته ک ره چاوگرتنی مه ترسییه کانی تیک دانی ژینگه.
- d. دایینکردنی خزمه تگوزاری تهندروستی بۆ دایکان پییش و پاش زان.
- e. دهسته بهرکردنی زانیاری و دهرفه تی خویندن بۆ هه موو پۆله کانی کۆمه لگه، به تاییه تی دایکوباوک و زارۆک، ده ربارهی خزمه تگوزاری زارۆک و خۆراک ناسی، سوودی شیردان، خاویتی و ژینگه ی پاک و پییشگرتن له پییشهات و ههروه ها هاریکاریان له به کار هینانی ئەم زانیاریانه دا.
- f. گه شه بدری به خزمه تگوزاری تهندروستی پییشیگیرانه، ئامۆژگاری دایکوباوکان و ههروه ها دهرس دان و هاریکاری له بابته تی پلانریژی خیزانه کیدا.

3- دهولته تانی په یمانبهست دهییت هه موو کاریکی کاریگه ر و گونجاو بکهن به مه بهستی نه هیشتنی دابونه ریتی کونی ئەوتۆ که زیانی بۆ تهندروستی زارۆک هه ی.

4- دهولته تانی په یمانبهست په یمان دهن بینه هاندر و دهرفه تسازی هاریکاری نیوده ولته تی به و مه بهسته ی پله پله بگه نه پیاده کردنیکی تهواوی مافه کانی ئەم به نده. لیره شدا پیداویستییه کانی وه لاتانی فراژی به تاییه تی ره چاو ده گیرین.

بهندی 25

دهولته تانی په یمانبهست دهیسه لمینن که ئەو زارۆکه ی له لایهن بنگه ی پسپۆروه جینشین ده کرئ به مه بهستی سه ره پرشتی، پاراستن یان چاره سه ری نه خۆشی له شه کی و هۆشه کی، مافی هه یه له به سه رکردنه وهی ماوه ماوه ی هه م چاره سه رکردنه که و هه م هه موو سه روبه ندیکی ئەو جینشینکردنه.

بهندی 26

1- دهولته تانی په یمانبهست دهیسه لمینن که هه موو زارۆکیک مافی هه یه سوودمه ند بیته له ئەمانی جفاکی، به بیمه (ته ئمین) ی جفاکیشه وه، و هه موو کاریکی پیوستیش ده که ن بۆ پیاده کردنی تهواوی ئەم مافه به هاوئا ههنگی له ته ک ده ستووری میلی خۆیان.

2- زیادهسوود، له باری گونجاودا، دهسهلمیندری به رهچاوگرتنی توانای زارۆک و کهسانی بهرپرس له سهربه رشتیی زارۆک و بارودۆخیان به گشتی و ههروهها به رهچاوگرتنی هه موو په یوه ندییه کی دیکه ی بایه خدار له داواکردنی ئەم زیاده سووده له لایهن زارۆکهوه یان بۆ زارۆک.

بهندی 27

- 1- دهولته تانی په یمانبهست دهسهلمینن که هه موو زارۆکیک مافی هه یه له ئاستیکی گوزهرانی وه هادا بژی که پیویست بیته بۆ فراژووتنی له شه کی، هۆشه کی، روحی و ئاکاره کی و جقایی زارۆکه که.
- 2- دایکوباوک یان کهسانی بهرپرس له زارۆک، له چوارچیوهی توانا و باری ئابووریاندا، بهرپرسایه تی به که میان هه یه له دایینکردنی ئەو مهرجانه ی گوزهران که پیویست بن بۆ فراژووتنی زارۆک.
- 3- دهولته تانی په یمانبهست ده بیته، هاوتاههنگ له گه ل بارودۆخی میلییدا و له چوارچیوهی تواناکانی خۆیدا کاری گونجاو بکه ن بۆ کۆمه کی دایکوباوک یان کهسانی بهرپرس له زارۆک بۆ پیاده کردنی ئەم مافه و گهر پیویست بیته ده بیته کۆمه کی ماددی و بهرنامه ی یارمه تییان بۆ ته رخان بکه ن، به تاییه تی که دپته سه ر خوراک و پۆشاک و مال.
- 4- دهولته تانی په یمانبهست ده بیته هه موو کاریکی گونجاو بکه ن بۆ دهسته بهرکردنی سه ندنی مه سره فی سه ربه رشتیی زارۆک، «نه فه قه ی مندال»، له دایکوباوک یان کهسانی بهرپرسایه تی ئابووریان بهرانبهر زارۆکه که هه یه، بۆ زارۆکه که، چ له ناو وه لات بیته و چ له هه نده ران. به تاییه تی، له باریکدا که زارۆک و ئەو که سه ی بهرپرسایه تی ئابووری هه یه بهرانبهر زارۆک له هه مان وه لات نه ژین، ده بیته دهولته تانی په یمانبهست ده رفه ت خۆش بکه ن هه م بۆ چوونه ریز و سه لماندنی په یمانی نیوده وه لته تییه وه و هه م بۆ پیک هینانی کۆر و چالاکی دیکه ی له بار.

بهندی 28

- 1- دهولته تانی په یمانبهست دهسهلمینن که زارۆک مافی خویندن هه یه و بۆ ئەوه ی په لپه بگه ن به پیاده کردنی ئەم مافه و له سه ر بنه مای ده رفه تی په کسان، ده بیته به تاییه تی:
  - a. خویندن سه ره تایی ناچاری بیته و بیبه رانبهر بۆ هه مووان دایین بکری.
  - b. گه شه کردنی فۆرمی هه مه جوړی خویندن په ی پاش سه ره تایی هان بدریته، هه م خویندن گشتی و هه م فیرکاری پیشه یی، بۆ هه موو زارۆکیک دایین و ره خساو بیته، ههروهها، گهر پیویست بکات، هه نگاوی له باریش بنریته، وه ک فیرکاری بیبه رانبهر و کۆمه کی ئابووری.
  - c. خویندن بهرتر، به هه موو شیوه یه کی گونجاو، له سه ر بنه مای توانا، دایین بکری بۆ هه مووان.
  - d. زانیاری و ریتوتی، ده رباره ی خویندن و پیشه، دایین و ره خساو بیته بۆ هه موو زارۆکیک.
  - e. کار بکری بۆ هاندانی ئاماده بوونی به رده وام له خویندن گه دا و که مکردنه وه ی ریزه ی دایران له خویندن.

2- دهولته تانی په یمانبه ست هه موو هه نگاویکی له بار هه ل دهنین بو دهر به سترکردنی ته وهی دیسپلینی خویندنگه به شیوه یه ک رابگیرئ هاوئا هه ننگ بیت له گه ل سهروه ری مروفاپانه ی زاروک و هاوئا هه ننگیش بیت له ته ک هم مافنامه یه دا.

3- دهولته تانی په یمانبه ست رې خوش ده کهن و دهنه هاندهری هاریکاری نیوده ولته تی له بواری فیر کاریدا، به تاییه ته ی بو مه بهستی بنه برکردنی نه زانین و بیسه وادی له هه موو جیهاندا و بیته هو ی ناسان بوونی راگه یشتن به زانیاری ته کنیکی و زانستانه و ریبازی هاوچه رخی فیر کاری. لیره شدا پیداویستییه کانی وهلاتانی فراژی به تاییه تی ره چاو ده گیرین.

به ندی 29

- 1- دهولته تانی په یمانبه ست ریکن له سه ره ته وهی ئامانجی خویندنی زاروک:
  - a. گه شه کردنی هه موو دهر فته کانی زاروک له بواری که سایه تی، به هره مه ندی و توانای له شه کی و هو شه کی.
  - b. گه شه کردنی ریز نانه له مافگه لی مروف و ئازادییه بنه رته ییه کانی ههروه ها بو ئه و پرنسیپانه ی له «به یاننامه ی دهولته تانی یه کگرتوو» دا هاتوون.
  - c. گه شه کردنی ریز نانه له دایکوباوکی زاروک، له ناسنامه ی فهره نگی زاروک که که، زمان و به ها کانی خو ی، له به ها کانی وهلاتی زاروک که که و ئه و وهلاته ی لی دهژی و ریز له فهره نگی دیکه ی جودا له فهره نگی زاروک که که خو ی.
  - d. ئاماده کردنی زاروک بو ژیانیکی به پرسانه له جفاتیکی ئازاددا به رۆحیکی: پر له دهر ککردن، ئاشتیخوازانه، سنگفره وانی، یه کسانیی زایه ند (ژن و پیاو) و دۆستایه تی نیوان هه موو گه لان، گروپی میلی، نه ته وه یی و دینی و که سانی سه ره به گروپی گه لانی به رایئ.
  - e. گه شه کردنی ریز نانه له ژینگه ی سروشتی.

2- هیچ به شیکی هم به نده و به ندی 28 ناییت به شیوه یه ک رافه بکرئ که بیته هو ی داشکان له مافی دامه زراندن و به رپوه بردنی بنگه ی فیر کاری له لایه ن تا که که س و سازمانه وه به و مه رجه ی پرنسیپه کانی خالی یه که می هم به نده ره چاو بگیری ن و به و مه رجه ی خویندن له و بنگه یانه دا لایه نی هه ره ژیری ستاندردی خویندن، که دهولته بریاری داوه، پر بکاته وه.

به ندی 30

له دهولته تانی خاوه ن که مایه تی میلی، دینی، زمانه کی یان که سانی سه ره به گروپی گه لانی به رایئ ناییت مافی زاروکی ئه و که مایه تی و گه له به رایپانه پیشیل بکرئ له وه دا که له ته ک ئه ندامانی دیکه ی گروپه که ی خویدا گوزهرانی فهره نگی خو ی هه بیت، دینی خو ی رابگه یه نییت و په رپوه ی بکات و زمانی خو ی به کار به نییت.

به ندی 31

1- دهولته تانی په یمانبه ست دهیسه لمینن که زاروک مافی کاتی پشو و پشووی هه یه، مافی گه مه و گه شان هوه ی ئه و تو ی هه یه گونجاو بیت له گه ل ته مه نیدا و ههروه ها مافی هه یه ئازادانه به شداری دنیای فهره ننگ و هونه ر

بەندی

2- دەولەتانی پەیمانەست هەم رێژ دەنن لە، هەم دەرفەت خۆش دەکەن بۆ، بەشداربوونی زارۆک لە دنیای فەرەهنگی و هونەریدا و دەبنە هاندەری پەیداوونی دەرفەتی لەبار و یەکسان بۆ چالاکی فەرەهنگی و هونەری و هەروەها بۆ چالاکی گەشەنەوه و کاتی پشوو.

بەندی 32

1- دەولەتانی پەیمانەست دەیسەلمینن کە زارۆک مافی پاراستنی هەیه لە چەوساندنەوهی ئابووری و لە کارکردنیکێ زیانبەخش بیت یان رێگری خۆپندنێ بیت، یان مەترسی هەبیت بۆ تەندروستی زارۆکە کە یان بۆ فراژووتنی لەشەکی، هۆشەکی، روحی، ئاکارەکی یان جفاکی زارۆکە کە.

2- دەولەتانی پەیمانەست هەنگاوی قانونی، رێبەری و جفاکی و فێرکاریانە دەنن بۆ دەستەبەری پیادەکردنی ئەم بەندە. بۆ ئەم ئامانجە و بە رەچاوگرتنی رێساگەلی لەباری ناو ئامرازەکانی دیکە ی نێودەولەتی دەبیت دەولەتانی پەیمانەست، بەتایبەتی:

- a. یەک یان چەندین تەمەنی هەرەژیری کارکردن دیاری بکەن.
- b. رێسای لەبار دارێژن بۆ ماوه و هەلومەرجی کارکردن.
- c. سزا و هەنگاوی دیکە دارێژری بۆ دەستەبەری پیادەکردنیکێ کاریگەرانی ئەم بەندە.

بەندی 33

دەولەتانی پەیمانەست هەموو هەنگاویکی لەبار دەنن، بە هەنگاوی قانونی، رێبەری و جفاکی و فێرکارییەوه بۆ پاراستنی زارۆک لە بەکارهێنانی ناقانوونیی ناکۆتیکا و ماددەگەلی هۆشگۆر کە لە بەیاننامە نێودەولەتییهکاندا هاتوونەتە ناساندن و هەروەها بۆ پاراستنی زارۆک لەوهی بەکار بهینری لە دروستکردن و لە بازرگانیی ماددەیی و هەادا.

بەندی 34

دەولەتانی پەیمانەست پەیمان دەدەن زارۆک لە هەموو جۆرە بەکارهێنان و بەلاماردانیکێ سیکسی بیاریژن. دەولەتانی پەیمانەست، بە تایبەتی بۆ ئەم ئامانجە، هەموو هەنگاویکی لەباری میلیلی و دولایەنە و فرەلایەنە دەنن بۆ رێگرتن لە:

- a. هان دان و ناچارکردنی زارۆک بۆ کاری سیکسی ناقانوونی.
- b. بەکار هێنانی زارۆک بۆ لەشفرۆشی و کاری دیکە ی سیکسی ناقانوونی.
- c. بەکار هێنانی زارۆک لە نواندن و بابەتی پۆرنۆگرافیدا.

بەندی 35

دهولتانی پهیمانبهست هموو ههنگاوینکی لهباری میلی و دولایهنه و فرهلایهنه دهینن بۆ رېځگرتن له فراندن و فرۆشتنی زارۆک یان بازارگانیکردن به زارۆکهوه به هه مر مهبهستیک بیت و به هه ر شیوهیه ک بی.

بهندی 36

دهولتانی پهیمانبهست دهبیت زارۆک بپارێژن له هموو جۆره به کارهینانینکی دیکه ی به هه ر بارنیک زبانی بۆ زارۆکه که هه بیت.

بهندی 37

دهولتانی پهیمانبهست دهبنه دهسته بهری ئه وهی:

- a. ههچ زارۆکینک دووچار ی ئهشکه نهجه و سزا و رهفتاری در و نامرۆفانه و رېژشکیننی نه بیت. تاوانی مرۆفی ته مهن ژیر ههژده سال ناییت حوکمی مه رگ، یان زیندانیی هه تا مه رگی، بی ده رفه تی ئازادبوون، بیت.
- b. ناییت ههچ زارۆکینک ناقانونیانه یان ئاره زوومه ندانه ئازادیی لی زهوت بکریت. گرتن، ده سته به سهری، گل دانه وه، زیندانی یان هه ر شیوهیه کی دیکه ی زهوتکردنی ئازادیی زارۆک ده بیت به په ریه ویکردنی قانون بیت و ته نها وه ک دوا چاره په نای بۆ بیری و هه تا بکری ماوه ی کورت بیت.
- c. هموو زارۆکینکی ئازادیی زهوتکراو ده بیت به شیوهیه کی مرۆفدۆستانه رهفتاری به رانه ر بکریت، به رېژگرتنی سه روه ریی ره سه نی مرۆف و به ره چاوگرتنی پینداویستیه کانی مرۆف له و ته مه نه دا. به تاییه تی، زارۆکی ئازادیی زهوتکراو ده بیت له ته مه نگه وه ره جودا بکریته وه مه گه ر نه کردنی ئه م کاره له به رژه وهندی زارۆکه که دا بیت و، مه گه ر بارودۆخی ریزه ر بیت دهن، ده بیت زارۆکه که مافی هه بیت، به نامه و به سه ردان، په یوهندی له گه ل خیزانه که ی خوی هه بیت.
- d. هموو زارۆکینکی ئازادیی زهوتکراو ده بیت مافی هه بیت، به زووترین کات، رابگات به هه م یاریده ری قانونی و هه م یارمه تی دیکه ی لهباری وه ک ئه وه ی داوا بکات ره وایه تی زهوتکردنی ئازادیه که ی له لایه ن دادگه، یان فه رمانگه یه کی دیکه ی پسپۆری، ئازادی، بیلایه نه وه ئه زموون بکری هه روه ها مافی هه بیت دۆزه که ی بریارینکی خیرای تیدا بدری.

بهندی 38

- 1- دهولتانی پهیمانبهست په یمان ده دن هه م ریزگی ر بن له رپساگه لی ناو قانونی مرۆفدۆستانه ی نیوده وه له تی که ده رباره ی ناکوکی چه کدارین و زارۆک ده گرنه وه و هه م ده سته به ری ریزگرتن بن له و رپساگه له.
- 2- دهولتانی پهیمانبهست هموو ههنگاوینکی مومکین دهینن بۆ ده سته به رکردنی رېځگرتن له به شداریی راسته وخوی مرۆفی ژیر پازده سال له دوژمنکاریدا.
- 3- دهولتانی پهیمانبهست، مرۆفی ژیر پازده سال، له هیزی چه کداری خۆدا وه رناگرن. ئه گه ر مرۆفی ژوور پازده و ژیر هه ژده سال وه رگیران ئه وا ده بیت هه ول بدری له پینشدا گه وه رکان وه رگیرین.

4- دهولته تانی په یمانبهست، هاوئا ههنگ له گه ل په یمانه کانی خویان دهرباره ی پاراستن و سه رپه رشتیکردنی خه لکی مه دهنی که به شیکه له قانونی مرؤفدۆستانه ی نیودهوله تی، هه موو ههنگاوینکی مومکین ده نین بو دسته بهرکردنی پاراستن و سه رپه رشتیکردنی ئه و زارؤکانه ی دووچار ی نا کۆکیی چه کداری دهین.

بهندی 39

دهولته تانی په یمانبهست هه موو ههنگاوینکی مومکین ده نین بو دهر فتهت خو شکردنی بووژاندنه وه ی له شه کی و دهروونی و ههروه ها گونجاندنه وه ی جفاکیی زارؤکیک که دووچار ی هه ر شینوه بهدکاری، ده ستریدی یان په لاماردان بوو بیته، دووچار ی ئه شکه نجه یان هه ر سزایه ک و رهفتاریکی در و نامرؤفانه و ریزشکین بوو بیته، دووچار ی نا کۆکیی چه کداری بوو بیته. بووژاندنه وه و گونجاندنه وه ی وه ها ده بیته له ژینگه یه کدا بیته ته ندروستی و کهرامهت و سهروه یی زارؤکی تیدا گه شه بکات.

بهندی 40

1- دهولته تانی په یمانبهست دهیسه لمینن که هه موو زارؤکیکی گومانلیکراو، تاوان ئاراسته کراو یان به تاوانبار دانراو مافی هه یه به شیوه یه ک رهفتاری له گه ل بکری: که دهرکی زارؤکه که بو به ها و کهرامهت زیاد بکات، که ریزی زارؤکه که بو مافگه لی مرؤفانه و ئازادیی بنه رهتیی کهسانی دیکه زیاد بکات، ته مهنی زارؤکه که رهچاو بگیریته، ته مای گونجاندنه وه ی زارؤکه که رهچاو بگیری بو ئه وه ی له کۆمه لگه دا رؤلینکی بنیاته رانه بگریته ئه ستۆ.

2- بو ئه م مه بهسته و به رهچاو گرتنی ریساهگه لی له باری ناو ئامرازگه لی نیودهوله تی، دهولته تانی په یمانبهست، به تاییه تی ده بنه دهسته بهری:

a. ناییت هه یچ زارؤکیک به هوی کرداریکی یان هه له یه کی، به قانونی میلی یان نیودهوله تی ئه و ده مه ی رووداوه که قه دهغه نه بوو بیته، به گومانلیکراو، تاوان ئاراسته کراو یان تاوانبار دابنری.

b. هه ر زارؤکیکی گومانی تاوانیک ی لی بکری یان تاوانیک ی ئاراسته بکری لایه نی که م ئه م دهسته بهرانه ی دهین:

- i. به ییگونا هه دابنری هه تا گونا هه ی زارؤکه که به یی قانوون ده سه لمیندری.
- ii. ده سته جی و راسته وخؤ ئاگادار بکری له و داوا یه ی له سه ریه تی، و ئه گه ر گونجاو بیته، له ریی دایکوباوک یان سه رپه رشتیه وه، و ههروه ها یاریده ری قانوونی یان یارمه تیی دیکه ی له باری هه بیته کاتی ئاماده کردن و ره ییش خسته نی دا کۆکینامه ی خوی.
- iii. دۆزه که ی بیوه خران یه کلا بکریته وه له لایه ن فه رمانگه یه کی پسپۆری، ئازادی، بیلا یه نه وه یان له لایه ن بنگه یه کی دادپرسه وه له پرۆسه یه کی بیلا یه ندا به یی قانوون و به ئاماده بوونی یاریده ری قانوونی یان ه ی دیکه ی له بار و ههروه ها دایکوباوک یان سه رپه رشتی زارؤکه که، به مهرجیک ئه مه یان دژ به بهرزه وهندی زارؤکه که نه بیته، به تاییه تی به رهچاو گرتنی ته مهن و بارودۆخی زارؤکه که.

- iv. زۆری لی نه کریت بۆ گهواهی یان بۆ سهلماندنی تاوانباریی خوئی، گهواهی دژ به زارۆکه که لئی بپرسیتهوه یان بدری به لپرسینهوه و ههروهها و بهههمان هه لومهرج داوای گهواهی بۆ زارۆکه که بکری و بدریته لپرسینهوه.
- v. ته گهر زارۆکه که به تاوانبار دانرا، ته م برپاره و برپاری هه لسوکه و تیک، که ده بیته ده رته نجامی ته میان، بدریته فه مانگه یه کی به رزتری، پسپۆری، ئازاد و بیلایه ن یان بنگه یه کی دادپرسی به پپی قانون بۆ ته زمونکردنه وه.
- vi. بی ته وهی له سه ر زارۆکه که بکه ویت، سوود له ته رجومان وه ر بگیریت ته گهر زارۆکه که له و زمانه ی به کار ده هینری تینه گات و نه زانی قسه ی پی بکات.
- vii. له سه ر له به ری پرۆسه که دا ریژی ته واو له ژیا نی که سه کی زارۆکه که بگیریت.

3- ده ولتهانی په یمانبه ست هه ول ده دهن ده رفه ت خو ش بکه ن بۆ دانانی قانون و پرۆسه، و بۆ دامه زرانندی فه مانگه و ده زگه ی وه ها که تایبه ت گونجاوی ته و زارۆکه نه بیت که گومانیا ن لی ده کریت، تاوانیا ن ئاراسته ده کری یان تاوانبار ده کری ن، و به تایبه تی:

- a. سنووری هه ره ژیری سزا دیاری بکری،
- b. گهر له بار و به پیویست زانرا، کار بکری بۆ چاره سه رکردنی ته وانیه مندالترن له و ته مه نه، بی ته وهی پرۆسه ی دادگه به کار بهینری ت، به و مه رجه ی مافگه لی مرؤف و پاراستنی ده ستووری ته واو ریژ گيراو بی.

4- هه نگاوی هه مه جوړ - وه ک سه ره رشتی، رینویتی و ريساگه لی ئاموژگاری و چاودیری، سه ره رشتی ناو خیزانی سه ره رشت، دابینکردنی به رنامه بۆ خویندنی گشتی و فیرکاری پیشه یی و به دیلی دیکه بۆ سیسته می سه ره رشتی زارۆک له مه لبه ندی تایبه تدا - بنری بۆ ده سه به رکردنی ره فتاریکی وه ها به رانه ر زارۆک گونجاو بیت بۆ خو شگوزه رانیا ن و له بار بیت له گه ل ره چاوگرتنی هه م بارودوخی که سه کی زارۆکه که و هه م تاوانه که.

به ندی 41

هیچ به شیکی ته م مافنامه یه کار ناکاته سه ر برپارگه لیککی زیاتر برۆن له یواری راستاندنی مافگه لی زارۆک، و له مانه دا هاتین:

- a. ده ستووری ده ولته تی په یمانبه ست، یان
- b. ده ستووریککی نیوده ولته تی که ته و ده ولته به گریته وه.

بهندی 42

دهوله تانی پهیمان بهست پهیمان دهدهن له رېی ههنگاوی گونجاو و چالاکوهه بریار و پرنسپه کانی ئەم بهیانامه به بناو ههه زاروک و ههه گهوره ته مه ندا بلاو بکه نه وه.

بهندی 43

1- بۆ ته زموونکردنی به رهو پېش چوونی دهوله تانی پهیمان بهست له بواری راستاندنی به برسه یه تیان به پیتی ئەم مافنامه به ده بیت کومیته به ک بۆ مافگه لی زاروکان بیته دامه زراندن بۆ جیبه جیکردنی ئەم خالانه ی خواره وه.

2- کومیته که ده بیت پیک هاتبیت له ده سپوری ناسراو به ئاکار به رزی و لېسه لمیندراو لهو بو ارانه ی ئەم مافنامه به ده یان گرته وه. ئەندامانی کومیته که له لایهن دهوله تانی پهیمان بهستوه، له ناو هاوژیدانی خویدا، دپته هه لېژاردن و ئەم ئەندامانه به توانای خویان کار ده که ن و له بهر ته وهش ده بیت ههه یه کسانیی دابه شینی جوگرافی و ههه سیسته می بنه ما ده ستووری به کان ره چاو بگیری ن.

3- ئەندامانی کومیته که به دهنگ دانی نه پیتی دپته هه لېژاردن له لیسته به کی دهوله تانی پهیمان بهست ناوزه دیان ده که ن. ههه دهوله تیکی پهیمان بهست بۆی هه به یه ک ئەندامی خوی ناوزه د بکات.

4- یه که م هه لېژاردنی ئەم کومیته به ده بیت ته وه به ری شهش مانگ پاش رۆژی پیاده کردنی ئەم مافنامه به، بکری ت. پاش ته وهش به دوو سال جاریک. لایه نی که م چوار مانگ بهر له رۆژی ههه هه لېژاردنیک ده بیت سکر تیری گشتیی دهوله تانی یه کگرتوو به نووسین داوا له دهوله تانی پهیمان بهست بکات که له ماوه ی دوو مانگدا پېشنیازی خویان ره پېش بخه ن. پاشان، سکر تیری گشتی، لیسته ی ههه هه موو که سانی پېشنیاز کراو به پنی ریز به ندی ته لفوپی له ته ک ناوی تهو دهوله ته پهیمان بهسته ی پېشنیازی کردوون، ساز ده کات و ده بخانه بهر دهستی دهوله تانی پهیمان بهست.

5- هه لېژاردن له جفینی دهوله تانی پهیمان بهستدا ده بیت، که سکر تیری گشتیی دهوله تانی یه کگرتوو داوایان ده کات و له باره گای دهوله تانی یه کگرتوو ده گیری ن. له م جفینانه دا، که به تاماده بوونی دوو له سیی ژماره ی دهوله تانی پهیمان بهست ده بنه بریار دهه، تهو که سانه ی زیاترین ژماره ی دهنگ و زۆرینه ی ره های دهنگی دهوله تانی پهیمان بهستی تاماده و دهنگ دهه پین، بۆ کومیته که دپته هه لېژاردن.

6- ئەندامی کومیته بۆ ماوه ی چوار سال دپته هه لېژاردن. دهشی پیننه وه هه لېژاردن ته گهه دیسان ناوزه د بکری ته وه. دوو سال پاش هه لېژاردنی یه که م، کاتی مانداتی پینج ئەندام کوتا ده بیت. دهسته جی پاش یه که م هه لېژاردن ناوی تهو پینج ئەندامه، به ناو راکیشان، له لایهن ده مرستی جفینه که وه دیاری ده کری.

7- ته گهه ئەندامیکی کومیته که به مریت، یان دهست له کاره که ی خوی هه ل بگری ت یان ئاشکرای بکات که له بهر ههه هۆیه ک بیت ناتوانی کاره که ی خوی له کومیته که دا جیبه جی بکات، تهوا ده بیت تهو دهوله ته پهیمان بهسته ی

ئەم ئەندامەى ناوژەد کەردبوو، بە مەرجى سەلماندى کۆمىتە کە، پىسپۆرېكى دىکە لە ناو ھاوژىدانى خۆيدا ناوژەد بکات بۆ گرتنە ئەستۆى ئەو ئەرکە بۆ ئەو ماوه مەنداتەى ماوه.

8- کۆمىتە کە خۆى شىرازەى کارى خۆى ديارى دەکات.

9- کۆمىتە کە سەرۆکايەتییە ک، بۆ ماوهى دوو سال، بۆ خۆى ھەل دەبژێرى.

10- جڤینە کانى کۆمىتە کە لە بارە گای دەولەتانی یە کگرتوو، یان لە جڤیە کى دیکەى لەبار کە کۆمىتە کە برپارى دەدات، دەگىرىن. لە بارى ئاساییدا کۆمىتە کە سالانە کۆ دەبنەو. ماوهى جڤینە کانى کۆمىتە کە بە رېک کەوتن لە گەل دەولەتانی پەیمانەستدا ديارى دەکرى و، گەر پىوستى کرد، دەستکاری دەکرىت، ئەویش بە سەلماندى ئەنجومەنى گشتى.

11- سکرترى گشتى دەولەتانی یە کگرتوو دەبیت کارمەند و دەزگەى پىوست تەرخان بکات بۆ ئەوهى کۆمىتە کە بتوانى ئەرکى خۆى بەپى ئەم مافنامەى بە شىوہە کى کارىگەر جڤیە جى بکات.

12- ئەندامانى ئەم کۆمىتەى بەپى ئەم مافنامەى دامەزرارو، دەبیت بە سەلماندى ئەنجومەنى گشتى مووچە وەرگرن بەو مەرجانەى ئەنجومەنى گشتى دايدەنى.

بەندى 44

1- دەولەتانی پەیمانەست پەیمان دەدەن لە رېى سکرترى گشتى دەولەتانی یە کگرتوو و راپۆرت بەدەن بە کۆمىتە کە دەربارەى ئەو کارانەى کەردووینانە بۆ پىادە کردنى ئەو مافانەى لەم مافنامەى دا ھاوون و پىشکەوتنىکى و دەست ھاتبیت لە سوودمەندبوون لەم مافانە:

a. لە ماوهى دوو سالى پاش ئەوهى ئەم مافنامەى دەولەتى پەیمانەست دەگرتەو.

b. پاش ئەوه بە پىنج سال جارک.

2- راپۆرتە کانى سەر بەم بەندە دەبیت ھەلومەرج و کىشە، گەر ھەبیت، ديارى بکات و چۆن کارى کردۆتە سەر جڤیە جى کردنى پەیمانە کانى ئەم مافنامەى. راپۆرتە کان دەبیت ئاگادارى تەواوان تىدا بىت بۆ ئەوهى کۆمىتە کە وینەپە کى تەواوى ھەبیت دەربارەى پىادە کردنى برپارە کانى ئەم مافنامەى لەو دەولەتەى جى باسە.

3- دەولەتکى پەیمانەست کە لە یە کەم راپۆرتدا ئاگادارى تەواوى داوہ بە کۆمىتە کە پىوست ناکات لە راپۆرتە کانى پاش ئەویندا، کە لە بەشى b یە کەم خالدا باس کراون، ھەمان ئاگادارى بنەرەتى دووپات بکاتەو.

4- کۆمىتە کە دەتوانى داواى ئاگادارى زياتر بکات لە دەولەتانی پەیمانەست دەربارەى جڤیە جى کردنى برپارە کانى ئەم مافنامەى.

5- کۆمیتته که به دوو سالل جارێک، له رېځی کۆری ئابووره کی و جفاکێیهوه، راپۆرت دهرباره ی کارهکانی خۆی دهخاته بهردهم ئهنجومه نی گشتیهوه.

6- دهوله تانی په یمانبهست دهییت راپۆرتته کانی خۆیان له وهلاته کانی خۆیاندا بو گه ل ئاشکرا بکه ن.

به ندی 45

به مه بهستی ری خوشکردن بو جیهه جیکردنیکی کاریگه رانه ی بریاره کانی ئه م مافنامه یه و بو هاریکاری نیوده وله تی له و بو ارانه ی مافنامه که ده یان گریته وه، ده یی:

- a. بنگه ی تایبه تکار، «فهندی زارۆکانی سه ربه دهوله تانی یه کگرتوو» و بنگه ی دیکه ی دهوله تانی یه کگرتوو مافیان هه بیته به شدار بن له چاودیری جیهه جیکردنی ئه و بریارانه ی ئه م مافنامه یه که ده که ونه چوارچیه ی ماندانی ئه وانه وه. کۆمیتته که بۆی هه یه داوای ئامۆژگاری پسپۆرانه بکات له بنگه و سازمانی پسپۆر، که کۆمیتته که به له باری بزانیته، دهرباره ی جیهه جیکردنی ئه و بریارانه ی ئه م مافنامه یه که ده که ونه چوارچیه ی چالاکی ئه وانه وه. کۆمیتته که بۆی هه یه داوای راپۆرت بکات له بنگه ی تایبه تکار، «فهندی زارۆکانی سه ربه دهوله تانی یه کگرتوو» و له بنگه ی دیکه ی دهوله تانی یه کگرتوو دهرباره ی پیاده کردنی ئه م مافنامه یه له بواریکی بکه ویتته چوارچیه ی چالاکیی خۆیان وه.
- b. کۆمیتته که، به شیوه یه کی خۆی به له باری بزانیته، ده بیته ئه و راپۆرتانه ی دهوله تانی په یمانبهست بدات به بنگه ی تایبه تکار، فهندی زارۆکانی سه ربه دهوله تانی یه کگرتوو، بنگه و سازمانی دیکه ی پسپۆر، که دهرباره ی داواکاری یان پیداویستی ئامۆژگاری ته کنیکی یان کۆمه کی ته کنیکین، وێرای دید و بۆچوونی کۆمیتته که خۆی و پیشنیازه کانی دهرباره ی ئه و داواکاری یان پیداویستی یانه.
- c. کۆمیتته که بۆی هه یه راسپارده بداته ئه نجومه نی گشتی بو داواکردن له سکرتری گشتی که، بو سوودی ئه م کۆمیتته یه، بریاری تۆژینه وه بدری دهرباره ی دۆزی تایبه ت به مافگه لی زارۆک.
- d. کۆمیتته که بۆی هه یه پیشنیاز و راسپارده ی گشتی بدات له سه ر بنه مای ئاگادارییه کانی به ندی 44 و 45 ی ئه م مافنامه یه. ئه و پیشنیاز و راسپارده گشتی یانه ده درینه هه موو ده وله تیکی په یمانبهستی په یوه نیدار و ههروه ها ده درینه ئه نجومه نی گشتی له گه ل تیبینییه کانی ده وله تانی په یمانبهست، گه ر هه بن.

بهندی 46

رې کراوه به بۆ هه موو دهوله تان ئه م ما فنامه به مۆر بکه ن.

بهندی 47

ئه م ما فنامه به ده بیته به لمیندری و ئامرازی سه لماندنه که شی ده سپیتردی به سکر تیری گشتی دهوله تانی به کگرتوو.

بهندی 48

ئه م ما فنامه به هه به کراوه یی ده مینتته وه بۆ هه ر دهوله تیکی ئاماده بیت پیبه ندی بیت. ئامرازی پیبه ندبوونه که ده سپیتردی به سکر تیری گشتی دهوله تانی به کگرتوو.

بهندی 49

1- ئه م ما فنامه به ده بیته بریارده ر پاش سه په مین رۆژی پاش رۆژی سپاردنی بیسته مین ئامرازی سه لماندن، یان پیبه ندبوون، به سکر تیری گشتی دهوله تانی به کگرتوو.

2- له په یوه نیدا له گه ل هه ر دهوله تیکی سه لمینتته یی یان پیبه ندی ئه م ما فنامه به، پاش سپاردنی بیسته مین ئامرازی سه لماندن، یان پیبه ندبوون، ئه م ما فنامه به ده بیته بریارده ر پاش سی رۆژ له وه ی ئه و دهوله ته ئامرازی سه لماندن، یان پیبه ندبوونی، ده سپیتردی.

بهندی 50

1- دهوله تیکی په یمانبه ست بۆی هه به پیشنیازی گۆرانکاریه ک بکات له م ما فنامه به دا و پیشنیازه که ی بنیریت بۆ سکر تیری گشتی دهوله تانی به کگرتوو. پاشان سکر تیری گشتی پیشنیازی گۆرانکاریه کان ده نیریت بۆ دهوله تانی په یمانبه ست له گه ل داوای وه لام له سه ر ئه وه ی ئایه ئه و دهوله تانه لایان باشه کۆنفرانسیک بۆ دهوله تانی په یمانبه ست بگیریت به مه به ستی باسکردنی پیشنیازه کان و دهنگ دان له سه ر یان یان نا. ئه گه ر لایه نی که م یه ک له سینی حکومه ته کان له ماوه ی چوار مانگی پاش ناردنی پیشنیازه کان کۆنفرانسیکی ئه و تۆ بسله مینتته ئه و سکر تیری گشتی بانگی کۆنفرانسیک ده دا له چوار چیه ی دهوله تانی به کگرتوو دا. پیشنیازیکی گۆرانکاری که زۆربه ی دهنگی دهوله تانی په یمانبه ستی ئاماده و دهنگدهری کۆنفرانسه که به پینتت ده خریتته به رده م ئه نجومه نی گشتیه وه بۆ سه لماندن.

2- گۆرانکاریه کی له بابته ی خالی یه که می ئه م به نده که له لایه ن ئه نجومه نی گشتیه وه سه لمیندرا و دوو له سینی دهوله تانی په یمانبه ست دهنگیان بۆ دا، کارایه.

3- که گۆرانکاریه ک به کارا دانرا، ئه و ئه و دهوله تانه ده گرتته وه که گۆرانکاریه که یان سه لماندوه. دهوله ته کانی دیکه ی په یمانبه ست هیشتا هه ر گریدراوی ئه م ما فنامه به ن و، گه ر هه بیت، گۆرانکاریه کانی پیشتری.

بهندی 51

1- سکرتیږی گشتی دهوله تانی یه کگرتوو ده بیټ ټیکستی په رواگه ریی دهوله تانی په یمانبه ست، که ده می سه لماندن یان پیبه ندبوونیان دایان رشتووه، وه رگری و بنیریت بو هه موو دهوله تان.

2- په رواگه رییبه ک دژ به مه به ست و ئامانجی ئه م مافنامه یه بیټ، ناسه لمیندری.

3- ده کری په رواگه ریی له هه ر کاتیکدا بیټ بکیشریته وه، وه ها باشه به ټیبینییه ک ئاراسته ی سکرتیږی گشتی دهوله تانی یه کگرتوو بکریټ. پاشان ئه ویش هه موو دهوله تان ئاگادار ده کاته وه. ټیبینییه که له رۆژی وه رگرتنییه وه له لایه ن سکرتیږی گشتییه وه کارایه.

بهندی 52

دهوله ټیکی په یمانبه ست ده توانی پاشه کسه له م په یمانه بکات به نووسینی ټیبینییه ک بو سکرتیږی گشتی دهوله تانی یه کگرتوو. پاشه کسه که یه ک سال پاش وه رگرتنی ټیبینییه که له لایه ن سکرتیږی گشتییه وه، کارایه.

بهندی 53

سکرتیږی گشتی دهوله تانی یه کگرتوو به ئه مینداری ئه م مافنامه یه داده نری.

بهندی 54

ټیکستی ره سه نی ئه م مافنامه یه، که ټیکسته عاره بی، ئینگلیزی، فرانسوی، چینی، رووسی و سپانییه که ی وه ک یه ک ره وان، ده بیټ بسپیږین به سکرتیږی گشتی دهوله تانی یه کگرتوو. بو سه لماندن لیږه دا نویته رانی واژوودار، که هه ر یه که ی له لایه ن حکوومه تی خو یه وه مافی موری دراوه تی، ئه م مافنامه یه یان مۆر کردووه.

«...»

رېښخراوی کۆمهک - کوردستان

پروونکردنهوهی چه ند وشه یه ک

- به یاننامه ی دهوله تانی یه کگرتوو The Charter of the UNited Nations
- بووژاندنهوه Rehabilitation
- په رواگه ری Reservation تحفظ
- په یماننامه ی نیودهوله تی ده رباره ی مافی مرؤف International Covenants on Human Rights
- پیشپینگیری Preventive بو پیشگرتن له رووداویک
- پیشهات Accident
- ته به ننی Adoption
- «مافنامه ی مرؤف» - جاری گه ردوونیی مافی مرؤف The UNiversal Declaration of Human Rights
- جینشین Placement
- ناسنامه Identity
- دهوله تانی یه کگرتوو United Nations UN
- راستاندن Realization تحقیق
- ریساهلی پرؤسه کاری Procedural Rules
- فهندی زارؤکانی سه ربه دهوله تانی یه کگرتوو UNited Nations Children's Fund
- ماوه ماوه Periodic
- کاتی پشوو Leisure
- گه شانوه Recreation
- نیوان دهوله تی Intergovernmental
- نیودهوله تی International
- وه لاتانی فراژی Developing Countries

«...»